

SOSIOKULTTUURISUUS VANHUSTYÖSSÄ- LISÄÄ MIELIKUVITUSTA VANHUSTYÖHÖN!

Sointu Riekkinen-Tuovinen
YTT, Sosiaalityön
palvelulinjajohtaja, KYS

Kasvun ja vanhenemisen
tutkijat ry:n juhlaseminaari
9.12.2019, Helsinki

TUTKIMUKSENI SOSIOKULTTUURISUUDESTA:

Sosiokulttuurista vanhustyötä paikantamassa. Tutkimus erilaisissa vanhusten asumisympäristöissä (Sosiaalityön väitöskirja, väitös 2.2.2018)

-Tutkimuspaikat: vanhusten koteja (myös palvelutalot), hoitokoti, dementiayksikkö, pitkäaikaisosastot; kaikki kunnallisia

-Tutkimusmenetelmät/aineistot: vanhusten arjen ja vanhustyön havainnointi, vanhustyöntekijöiden haastattelut ja hoito- ja palvelusuunnitelmien tutkiminen

-Halusin tietää: Mitä sosiokulttuurisuus on ja voisi olla erilaisissa vanhusten asumisympäristöissä?

SOSIOKULTTUURISUUS:

Hyvin laaja käsite

-Sisältää nimensä mukaisesti *sosiaalisen ja kulttuurisen, sosiaalipedagogi Leena Kurjen mukaan myös pedagogisen ulottuvuuden* (erityisesti sosiokulttuurisessa innostamisessa)

-Sosiaalinen: ystävät, tuttavat, sosiaalisen kanssakäymisen ja yhdessäolon, omaisyhteistyön

-Kulttuurinen: erilaiset kulttuuritapahtumat (laulaminen, musiikkiesitykset, teatteri, maalaaminen, taidenäyttelyt yms.), mutta myös arjen kulttuurin (tavat, tottumukset, elämänhistoria)

-Pedagoginen: ikäihmisen ohjaus, identiteetin tukeminen; Kurjen mukaan pedagogisuus vanhustyössä on "ihmisenä kasvamisen tukemista"

MITÄ KYSYIN?

Saadakseni selville sosiokulttuurisia asioita, kysyin:

-Mitä ovat vanhustyöntekijöiden työtehtävät, työssä tarvittava osaaminen ja taidot, onko omassa työyksikössä ihanteellinen tilanne vai mitä muuttaisi ja miten, mitä olisi ikäihmisen hyvä arkielämä kyseisessä asumisympäristössä ja kysyin myös mitä vanhustyöntekijät ymmärtävät sosiokulttuurisuudella

-Halusin myös selvittää, miten vanhustyöntekijät puhuvat sosiokulttuurisuudesta

EDELLISTEN PERUSTEELLA SELVISI:

-Pääsääntöisesti lueteltiin fyysisyyteen liittyviä työtehtäviä (perushoito) ja samoin osaamisessa ja taidoissa

-Jos työntekijät saisivat päättää/ei olisi mitään reunaehtoja, hyvä vanhuksen arkielämä vanhustyöntekijöiden mielestä:

Olisi lisää henkilökuntaa, vietäisiin vanhuksia enemmän ulos, käytäisiin esim. torilla kahvilla tai asukas voisi käydä aiemmassa kodissaan, jos sellainen on olemassa. Aukkaita saunotettaisiin illalla. Pyhäpäivät pidettäisiin pyhinä, silloin ei suihkutuksia. Aukkaita otettaisiin heidän omien mieltymystensä ja aikataulujensa mukaan aamupesuille ja aamupalalle. Olisi "nonstop" -ruokailu eli vanhukset voisivat syödä itselleen sopivien aikataulujen mukaan, eikä kaikki niin kelloon tarkasti. Yksiköissä olisi vähemmän aukkaita/pienemmät yksiköt. Vähennettäisiin tietokoneilla tehtäviä töitä.

-Sosiokulttuurisuudesta puhuttiin pääsääntöisesti: *ylimääräisenä työnä, lisänä, jossakin välissä tapahtuvana, haasteena (vain vähäisemmässä määrin esim. innostuksen lähteenä)*

TUTKIMUSTULOKSIA:

- Perushoito (fyysinen ulottuvuus) selvästi ja jatkuvasti esillä ja vei suurimman osan vanhuksen arjen toiminnoista ja ajasta (aikataulutti arkea)
- Siten sosiokulttuurisuus jäi toissijaiseksi; erityisesti kulttuurisuus (musiikkihetket yms.) oli usein ulkoistettua muille kuin yksikön omille vanhustyöntekijöille
- Sosiokulttuurisuutta ilmeni eniten hoitokodissa ja dementiayksikössä
- Sosiokulttuurisuuden toteuttaminen oli hyvin pitkälti hoitajariippuvaista= vuorossa olevasta hoitajasta riippui todella paljon se, miten tai miten paljon sosiokulttuurista toimintaa ilmeni
- Sosiokulttuurisuuteen katsottu pedagogisuus jäi hyvin vähälle

YMPÄRISTÖGERONTO- LOGIAN JA ASUINPAI- KAN NÄKÖKULMA:

-Lähiympäristön merkitys on tärkeä ihmisen arjessa (rakennettu tai luonnon ympäristö)

-Wahl ja Weisman 2003: fyysinen, sosiaalinen, historiallinen, kulttuurinen, rakenteellinen ympäristö->Elo 2006: symbolinen ympäristö

-Ympäristögerontologia kuvaa, selittää ja pyrkii optimoimaan ikäihmisen ja hänen fyysisen ja sosiaalisen ympäristönsä suhdetta

-Luonnon hyvät vaikutukset (ikä)ihmiseen! - piha, puutarha, lähiluonto-näiden huomioiminen vanhuksen elämässä

-Paneuduttava huolella ikäihmisen muuttoon omasta kodista muuhun asumisympäristöön

-Kritisoin ikääntymispolitiikan ”mantraa” *kotona niin pitkään kuin mahdollista/koti on paras paikka asua* (mielestäni ei näin aina ole!) vrt. Silva Tedre (2006) puhuu kotiin ”vangeiksi” jäävistä vanhuksista ja Anni Vilkkonen (2000;2010) sanoo: *”fraasin kotona niin kauan kuin mahdollista pitäisi kuulua niin kauan kuin ihminen itse haluaa”*

ESTETIIKAN NÄKÖKULMA:

-Esteettinen arvo: esteettinen arvo ei riipu/ei pitäisi riippua muista näkökohdista (esim. onko jollakin taideteoksella käyttöarvoa tai rahallista arvoa jne.), vaan esteettinen kokemus on pyyteetöntä ja arvokasta itsessään

-Esteettinen kokemus voi olla vaikkapa luonnon kauneutta, taiteeseen tai sisustukseen liittyvää (visuaalisuus), ympäristön ääniin ja tuoksihin liittyvää, erilaisin aistein havaittavaa (vrt. esim. ruokailu pelkästään syömisenä, ravinnon saamisena versus miellyttävänä, esteettisenä kokemuksena ja yhdessäolon hetkenä)

(tehty organisaatioihin, mm. vanhustyön yksiköihin, liittyvää estetiikan tutkimusta (mm. Hujala ja Rissanen 2012) → puhutaan organisaatioestetiikasta)

-Tärkeää huomioida kodin äänet ja tuoksut vanhusten asumisyksiköissä (ruuan ja leipomusten tuoksu, saunan/saunavastan tuoksu) -> tuovat kodinomaisuutta ja "elämänmakuista elämää", normaalia arkea, mutta myös tietyllä tapaa elämyksiä

MITÄ VOISI MUUTTA? SUOSITUKSET 1:

-Käytettävät käsitteet vanhusta ja vanhustyötä kunnioittaviksi; myös puheeseen sosiokulttuurisia sisältöjä

-Hoito- ja palvelusuunnitelmissa (tai asiakassuunnitelmissa) huomioitava laajasti vanhuksen elämä(nhistoria) ja tarpeet eri ulottuvuuksilta

-Asukaslähtöinen, osallistava, luova, vanhusta kuunteleva organisaatiokulttuuri; kohtaamisessa buberilaisittain (Buber 1965; 1987) ”minä-sinä-suhde” =vanhus kohdataan tasavertaisena persoonana avoimesti, dialogisesti, läsnä ollen, ei vain pintapuolisesti, ohimennen

-Kuormittavat ja pitkästyttävät rutiinit pois, tilalle ”positiivisia, mielihyvää tuottavia säröjä”(=esim. esteettisyys, hyvä kohtaaminen, mukava aktiviteetti, Haapala Arto 1995, 103)

-Perushoito ei este, vaan fasilitaattori eli edistävä, myötävaikuttava asia kokonaisvaltaiselle työorientaatiolle

MITÄ VOISI MUUTTA? SUOSITUKSET 2:

-Työntekijöiden taidot monipuoliseen käyttöön (tarvittaessa täydennyskoulutus); vanhustyössä tarvitaan monenlaista käytännön osaamista (esim. kädentaitoja; luovien menetelmien käyttö)

-Tilat hyötykäyttöön vanhusten monipuoliseksi tukemiseksi, myös piha/puutarha

-> käyttöön **sosio-kulttuuris-pedagoginen työorientaatio**

= kaikki mitä vanhuksen kanssa tehdään, tapahtuu sosio-kulttuuris-pedagogisessa ”hengessä” (=muut ulottuvuudet huomioidaan fyysisen perushoidon yhteydessä) vrt. nykyisin monesti irralliset kulttuuriaktiviteetit

-Myös niin että laulaminen tai muu aktiviteetti on samanarvoista, yhtä tärkeää työtä, kuin fyysisen ulottuvuuden työsisällöt

SUMMA SUMMARUM: TÄRKEÄT ASIAT

1

Vanhustyöhön tarvitaan kykyä katsoa asioita toisin, jopa kääntää olemassa olevat käytänteet ”pääläelleen” (gerontologista mielikuvitusta)

2

Ei tehdä niin kuin on aina tehty-> reflektoidaan ja haastetaan muodostuneet työskentelytavat ja kunkin vanhustyön yksikön organisaatiokulttuuri

3

Kenenkään vanhuksen elämän ei pitäisi olla vain hoitamista> arkeen tarvitaan monipuolisesti muitakin elementtejä: elämää ja estetiikkaa!

4

Tärkeintä on merkityksellinen arkielämä, jota jokaisen vanhuksen tulisi saada elää riippumatta paikasta, missä hän asuu

5

Sosio-kulttuuris-pedagoginen työorientaatio/
gerontologisen mielikuvituksen käyttö voi innostaa uusia työntekijöitä vanhustyöhön

LÄHTEITÄ/KIRJALLISUUTTA:

Gerontologinen mielikuvitus (Sosiologipäivien 18.3. 2016 vanhuuteen keskittyvän ryhmän teemana Antti Kariston ja Elisa Tiilikaisen vetämässä ryhmässä Jyväskylässä. Koko päivien otsikkona tai teemana *Sosiologinen mielikuvitus*)

Hohental-Antin, Leonie 2013. Muistellaan. Luovat menetelmät muistisairaiden tukena. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hujala, Anneli & Rissanen, Sari 2012. Organisaatioestetiikka ja vanhusten hyvinvointi. *Gerontologia* 26 (1), 14-28.

Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Kurki, Leena 2007. Innostava vanhuus. Sosiokulttuurinen innostaminen vanhempien aikuisten parissa. Helsinki: Finn lectura Ab.

Mills, C.W. 2015. Sosiologinen mielikuvitus. Suomentaneet Antti Karisto, Esa Konttinen, Pentti Takala ja Hannu Uusitalo. (engl.kielinen alkuteos *The sociological Imagination* 1959). Helsinki: Gaudeamus.

Riekkinen-Tuovinen, Sointu 2018. Sosiokulttuurista vanhustyötä paikantamassa. Tutkimus erilaisissa vanhusten asumisympäristöissä. Väitöskirja. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2703-3/urn_isbn_978-952-61-2703-3.pdf

KIITOS!

Yhteystiedot:

sointu.riekkinen-tuovinen@kuh.fi

p. 044-7113574 (työ)

Esityksen kuvat: Pixabay

